

OSNOVA I

Etopedie jako obor speciální pedagogiky zabývající edukací jedinců s poruchami v chování a s rizikem vývoje této poruchy

- samostatná vědní disciplína se vyvíjí **od konce 60. let 20. století**
- navazuje na **vývoj v obecné pedagogice**
- reflektuje **hodnotové a normativní postoje společnosti** ve vztahu k očekávanému chování

Odlišnosti od ostatních speciálně pedagogických disciplín

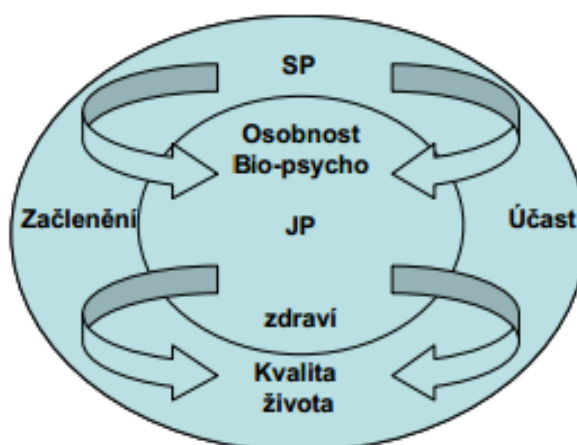
- terminologie
- charakter postižení jedince
- segregační tendence intervence

Východiska etopedie

I. Individualizace výuky

- **naplnění potenciality** každého žáka
- žáci s problémy v chování jsou skupinou nejobtížněji vzdělavatelnou ve školách hlavního proudu (zatěžují výuku ve třídách) – úkolem etopedie je **zapojení všech do škol hlavního proudu**

II. Bio – psycho – sociální model funkčnosti - fungování a postižení chápe jako výsledek interakce (WHO, ICF,2001)

III. Perspektivní přístup

- odpovědnost školy za vytváření **příležitostí k učení, k posilování kompetencí, k rozvoji profesních dovedností**
- **cíl:** podpora dítěte s dispozicemi k poruchám chování v jeho **aktivním přístupu k vlastnímu vzdělání**, aby dosáhlo na svůj **vzdělávací potenciál**

IV. Životní cesta dítěte

- respektování **úkolů a rizik socializačního procesu** dítěte
- využití **možností a příležitostí**, které dítě dostává ve svém přirozeném sociálním prostředí

Cílová skupina

Děti bez výraznějších problémů v chování

- praxe spočívá především v preventivních aktivitách
- popř. preventivní programy sociálně patologických jevů (peer programy...), eliminace ohrožujících podmínek ve školním prostředí atd.

Děti v riziku („At-risk Youth“)

- děti, které ve svém vývoji čelí mnoha rizikům
- z roviny osobnostní i sociální
- významná je odolnost dítěte vůči faktorům, které jej z vnějšku ohrožují (**koncept resilience**)
- praxe spočívá v preventivních aktivitách,
- v diagnostice a poradenství

Rizika spojená s osobností dítěte

- váží se na fyzickou, psychickou konstituci a sociální zkušenost

patří sem:

- faktory fyzického zdraví – nedonošenost, nízká porodní váha, postižení, nemoc, porodní úraz, chronická onemocnění
- faktory vnitřních dispozic – nízká inteligence, obtížný temperament, hyperaktivita, impulzivita

Rizika spojená s rodinou dítěte

- základní rizika spočívají v nedostatku „vřelosti – lidského tepla“
patří sem:
- rodinné stresory – konflikty mezi rodiči, postnatální deprese, nízká vzdělanost, tísnivá finanční situace
- nastavení rodinného systému – struktura a hierarchie rodiny (neúplná rodina, nezletilá matka, nezaměstnanost rodičů atd.)

Školní rizika

- nepřipravenost na vstup do školy + neschopnost přizpůsobit se požadavkům
- nedostatek pozitivní interakce se spolužáky a učiteli
- neúspěch a izolace
- vyhledávání ostatních dětí s podobnými potížemi (problémové vrstevnické party)
- **bludný kruh neúspěchu**

Rizika spojená se společností

- Životní podmínky – socioekonomické znevýhodnění, hustota zalidnění a materiální životní podmínky, místo bydliště
- Patologické formy chování v okolí – násilí, kriminální činnost...
- Kulturní a morální hodnoty – sociální nebo kulturní diskriminace, násilí v médiích
- Konflikt aktuálních a historických socializačních požadavků (odlišnost požadavků rodiny, školy...)

Děti s problémy v chování a poruchami chování

- **vývoj poruchy chování** probíhá nejčastěji od fáze působení rizikových faktorů k fázi problémového chování až k poruchám chování
- důležité je **včasné řešení** potíží
- praxe u dětí s problémy a poruchami chování má těžiště v reedukaci, diagnostice a v poradenství

Rozdíl mezi poruchou a problémy v chování - záměr

PROBLÉMY V CHOVÁNÍ

- o svých problémech ví, vadí mu a chtěl by je odstranit
- normy chování neporušuje úmyslně
- jejich porušování je výsledkem konfliktu mezi vnějšími požadavky a vnitřními potřebami dítěte
- nálepkou problémového dítěte trpí a vyvolává v něm negativní emocionální zážitek

Rozdíl mezi poruchou a problémy v chování – časová dimenze

PROBLÉMY V CHOVÁNÍ

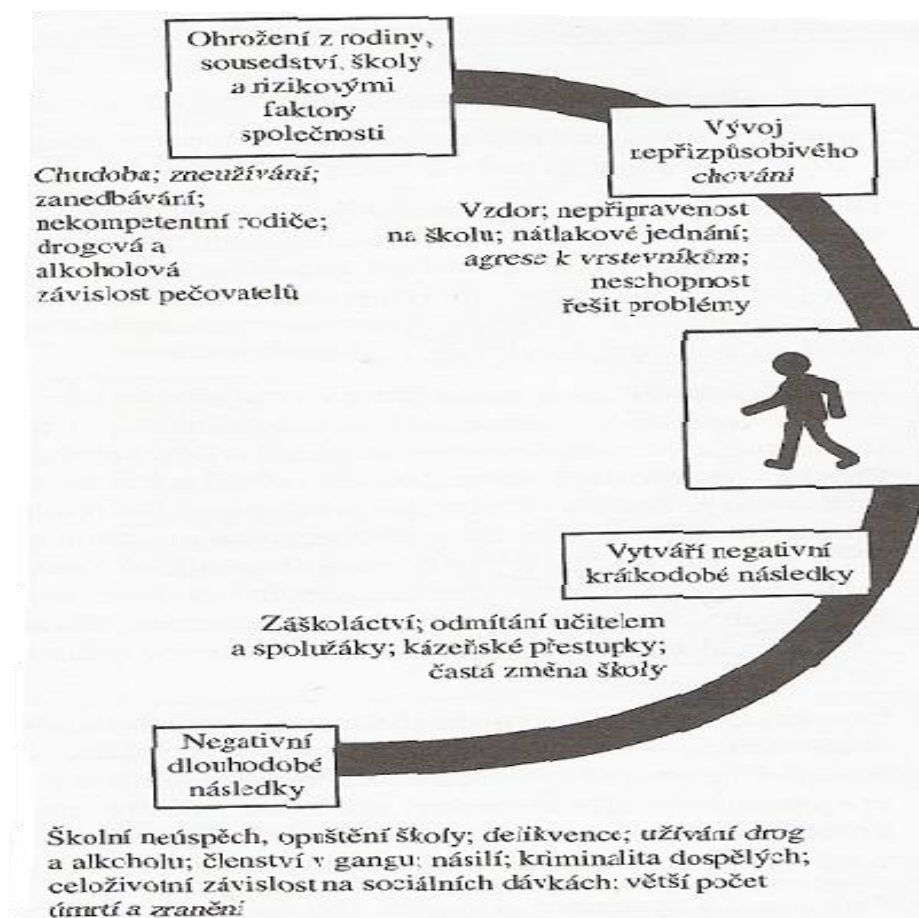
- ▶ problémy bývají krátkodobé
- ▶ popřípadě se objevují v určitých periodách
- ▶ mívají vývojové souvislosti
- ▶ bývají důsledkem nezvládnutých konfliktů se sociálním okolím

Rozdíl mezi poruchou a problémy v chování – náprava

PORUCHY CHOVÁNÍ

- ▶ náprava vyžaduje speciální péči
- ▶ směřuje k převádění způsobů a cílů chování společensky nepřijatelného k chování, které je přijatelné

Cesta rizikových dětí k dlouhodobým negativním následkům (Walker, Severson, 2002, in Vojtová, 2008)

Jak jsou vnímáni jedinci s PCH?

- vyvolávají v jiných nelibé pocity
- provokují druhé k negativní reakci v chování
- nebývají oblíbení mezi vrstevníky
- málokdy se stávají přirozenými vůdci ve skupinách

Jak vnímají jedinci s PCH sami sebe?

- považují se za smolaře, za neúspěšné
- mívají malé sebevědomí
- jejich rozhodnutí bývají impulzivní ve snaze rychle dosáhnout cíle
- opakovaně a předem se vzdávají svých aspirací
- převažuje u nich krátkodobá motivace
- vzdálené cíle nebývají schopni svým jednáním sledovat
- jejich úsilí bývá velmi často přerušováno náhodným lákavým podnětem

- neumí se radovat z drobných úspěchů

Literatura a zdroje

- VOJTOVÁ, Věra. *Kapitoly z etopedie. 2., přeprac. a rozš. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2008
- VOJTOVÁ, Věra. *Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti. 1. vyd.* Brno : Masarykova univerzita, 2010
- PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování. Vyd. 5.* Praha: Portál, c2008, 380 s. ISBN 9788073674274.
- ELLIOT, Julian a Maurice PLACE. *Dítě v nesnázích: prevence, příčiny, terapie. 1. vyd.* Praha: Grada, 2002, 206 s. ISBN 8024701820.
- ONDRÁČEK, Petr. *Františku, přestaň konečně zlobit, nebo... : informace a podněty pro pedagogickou práci s žáky, kteří se chovají při výuce rušivě. Vyd. 1.* Praha: ISV nakladatelství, 2003, 170 s. ISBN 8086642186.